

LA DOBLE OFICIALITAT LINGÜÍSTICA
DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

per Josep M. PUIG SALELLAS

Notari

I. CONSIDERACIÓ GLOBAL DE LES TRES SENTÈNCIES DE 26 DE JUNY DE 1986.

1. L'intent d'establir una teoria general de la doble oficialitat.
2. Les bases de la doble oficialitat, segons el Tribunal Constitucional.
3. El concepte d'oficialitat i la seva deformació.
  - a*) La doble oficialitat i el dret d'elecció lingüística del ciutadà.
  - b*) La situació d'igualtat teòrica.
  - c*) La ruptura ideològica de la situació d'igualtat.
4. La interpretació ideològica del deure del coneixement del castellà.
  - a*) L'atribució d'un abast omnicomprensiu al mot Estat de l'article 3.1 de la Constitució.
  - b*) La connexió d'aquesta interpretació amb el deure de coneixement del castellà.
  - c*) La pretesa exclusivitat del deure del coneixement del castellà.
  - d*) El pretès dret de desconeixement de les llengües territorials.
5. El retardament de la normalització lingüística de les Administracions.
  - a*) La reducció personal de la disponibilitat administrativa.
  - b*) El retardament de la disponibilitat administrativa.
  - c*) Un intent de síntesi.
6. La ignorància dels conceptes de normalització lingüística i de la llengua pròpia.

II. CONSIDERACIÓ ESPECIAL DE LA SENTÈNCIA RELATIVA A LA LLEI CATALANA.

1. L'anteposició del dret adjectiu a la normalització lingüística.
  - a*) La delimitació pel Tribunal Constitucional de l'àmbit de la funció normalitzadora de la Generalitat de Catalunya.
  - b*) La negació del concepte de dret substantiu.
  - c*) La negació de la substitució processal.
  - d*) «De lege ferenda».
2. La distorsió del procés interpretatiu de les lleis del Parlament.
  - a*) L'exageració del concepte d'interpretació.
  - b*) Novament el dret d'allegar ignorància de la llengua territorial.
  - c*) La referència a l'article 3 del Codi civil.

I. CONSIDERACIÓ GLOBAL DE LES TRES SENTÈNCIES DE 26 DE JUNY DE 1986

1. *L'intent d'establir una teoria general de la doble oficialitat*

Em sembla evident que el Tribunal Constitucional (T.C.), en les seves tres sentències de 26 de juny de 1986, ha volgut establir una mena de teoria general de la doble oficialitat o, en la seva terminologia, de la cooficialitat.

El fet mateix que la resolució dels tres recursos interposats pel govern de l'Estat contra les lleis normalitzadores, és a dir, la llei basca 10/1982, de 24 de novembre, bàsica de normalització de l'ús de l'euskera, la llei catalana 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, i la llei gallega 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística, s'hagin resolt el mateix dia és certament indicatiu. A més, les tres resolucions han tingut el mateix ponent i és notori que la sentència relativa a la llei basca, que té quinze fonaments jurídics, intenta de fer, especialment en els sis primers, un plantejament certament generalitzador. En definitiva, aquests sis primers fonaments, juntament amb altres aspectes seus dels fonaments restants i el fonament segon de la sentència relativa a la llei gallega, són els que contenen l'essència d'aquella teoria general.

Val a dir, però, com a consideració prèvia, que la presa de posició que en resulta és desigual, d'una banda, per tal com la línia del raonament ofereix notòries solucions de continuïtat, circumstància que, com és natural, produeix incongruències internes. D'altra banda, queden al marge del discurs aspectes fonamentals, com ara el concepte de llengua pròpia, tan important a l'Estatut de Catalunya, i també el no menys determinant de normalització, de la qual només es tracta la competència. Són dos aspectes que, a parer meu i per exemple, era imprescindible tractar en la sentència sobre la llei catalana. Però, des del meu punt de vista, allò que resulta més greu és la discordança que existeix entre els principis generals, que, com he dit, resulten sobretot de la sentència sobre la llei basca, i la seva aplicació als punts concrets impugnats pels recursos estatals, que crec que es resolen de manera contradictòria.

Podríem dir, doncs, que la formulació de la teoria general es fa de manera més aviat programàtica, formal, àdhuc una mica superficial, sense massa determinació per a penetrar a fons sota l'epidermis de les afirmacions de principi i, sobretot, per tal com la tesi de les tres sentències no pot sostreure's de les inèrcies ideològiques, que, al final, cerquen el manteniment d'una certa posició de privilegi per al castellà i, de retruc, per al grup social que el parla. El fet és evident, car la tesi del T.C. fa més d'una referència a la possibilitat que aquest grup social, tot i la seva ciutadania territorial (encara que aquest aspecte no queda massa clar), pugui allegar ignorància de la llengua pròpia del territori, ignorància que, al meu parer, encara que sigui anticipar conceptes, és totalment contradictòria amb el concepte mateix d'oficia-

litat. I el tribunal ho fa sobre la base d'una consideració només literalista del fet que la Constitució estableixi el coneixement obligatori de la llengua estatal; és a dir, en aquella línia de consideració epidèrmica dels textos bàsics a què he fet referència fa un moment i de la qual, com he dit també, en resultarà al final aquella discrepància entre la doctrina general i les solucions concretes donades als aspectes sotmesos a decisió.

1. *Les bases de la doble oficialitat, segons el Tribunal Constitucional*

El primer fonament jurídic de la sentència relativa a la llei basca fa la presentació del que podríem qualificar d'esquema normatiu general de la doble oficialitat:

1. Situa en primer lloc el punt de partida de la nova legalitat lingüística de l'Estat i indica que *«la Constitución de 1978 reconoce la realidad plurilingüe de la nación española y, viendo en ella un valor cultural no sólo estimable, sino también digno de ser promovido, obtiene de dicha realidad una serie de consecuencias jurídicas en orden a la posible atribución de carácter oficial a las demás lenguas españolas»*.

Es tracta certament d'una constatació sociològica (la realitat plurilingüe) i cultural; però el text no pot deixar de banda un cert to tuïtiu, que, d'alguna manera, pressuposa la superioritat de la llengua en relació a la qual no cal fer cap raonament per a justificar la seva oficialitat. Aleshores, no es tracta tant del reconeixement d'un dret preexistent, deduïble, a més, dels grans textos internacionals, dret fins ara conculcat per la legislació espanyola, sinó simplement d'un exercici d'oportunitat; és a dir, si se'm permet l'expressió, d'una actitud més que ètica, estètica.

El fet pot semblar fins a cert punt marginal, però jo no ho crec així. Actituds dialèctiques prèvies, com l'exposada, exterioritzen una determinada posició ideològica gens neutra, que esdevé insensiblement fonament després de raonaments jurídics com els que veurem tot seguit, amb les conseqüències pràctiques corresponents.

2. Afirmar, a més, que l'article 3 de la Constitució és *«el que contiene sustancialmente la regulación constitucional en materia lingüística»* i subratlla el fet que es contingui en el títol preliminar d'aquell text bàsic.

La presa de posició em sembla impecable i és que, com he dit altres vegades, potser inconscientment, el legislador constitucional ha establert en els tres primers articles de la Constitució les tres grans diversitats ineludibles perquè hom pugui parlar de veritable democràcia a l'Estat espanyol: la diversitat ideològica, en definitiva, el pluralisme polític, a l'article 1; la diversitat territorial, que comporta la distribució de competències a través de l'organització autonòmica de l'Estat, a l'article 2; i la diversitat cultural a

l'article 3, que té l'exponent més visible en el nou sistema d'oficialitat lingüística.

3. Afirma també que *«en virtud de la remisión que hace el número 2 de este artículo [(és a dir, l'article 3 de la Constitució)] a lo dispuesto a las normas estatutarias de las respectivas Comunidades autónomas, tal regulación esencial se completa con lo que dichas normas establecen sobre la cooficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano»*.

És a dir, com he subratllat també alguna altra vegada, l'oficialitat de les llengües territorials no és reconeguda de manera directa a la mateixa Constitució, sinó simplement enunciada per aquesta, per la qual cosa la seva oficialitat es produeix en dos temps, el segon, naturalment, en l'express reconeixement contingut en el respectiu Estatut d'Autonomia, que, per tant, esdevé fonamental en l'esquema normatiu.

4. Afirma, finalment, que *«despréndese, pues, de ello, que el artículo 3.1 de la Constitución y los artículos correspondientes de los respectivos Estatutos de Autonomía son la base de la regulación del pluralismo lingüístico, en cuanto a su incidencia en el plano de la oficialidad en el ordenamiento constitucional español»*.

Queda evidenciada, doncs, la necessitat de considerar unitàriament allò que l'anomenat bloc constitucional, és a dir, la Constitució i els Estatuts, estableixen al respecte i, per tant, la transcendència dels aspectes que resulten d'aquests últims textos. Evidentment, aquesta consideració situa en primer pla el concepte estatutari de llengua pròpia, tant emfatitzat per l'article 3.1 de l'Estatut de Catalunya i, paradoxalment, tant ignorat per la sentència sobre la llei catalana, com ja tindrem ocasió de comprovar més endavant.

En qualsevol cas, tret d'aquell to inicial indicat en el número 1, crec que res no pot oposar-se a l'exposició feta per la sentència a què estic alludint (és a dir, la relativa a la llei basca) en aquest fonament. Si salvem aquella ubicació dialèctica prèvia i l'ús del terme cooficialitat, que crec molt inferior al de doble oficialitat, els seus raonaments són acceptables i, per tant, haurien de permetre una solució correcta dels problemes concrets que cal resoldre.

3. *El concepte d'oficialitat i la seva deformació*

a) *La doble oficialitat i el dret d'elecció lingüística del ciutadà*

El segon fonament jurídic de la mateixa sentència, en la seva segona part, intenta de donar la definició d'oficialitat. El text diu: *«aunque la Constitución no define, sino que da por supuesto lo que sea una lengua oficial, la*

regulació que hace de la misma permite afirmar que es oficial una lengua, independientemente de su realidad y peso como fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos pasivos, con plena validez y efectos jurídicos».

El plantejament inicial fóra correcte, si no fos que, al meu parer, l'article 3 de la Constitució, en afirmar el deure de coneixement i el dret d'ús en relació al castellà, està donant, si no la definició, sí l'essència de l'oficialitat. Al marge d'això, crec que aquelles consideracions de la sentència es presten a algunes observacions marginals. Per exemple, hom pot preguntar-se a què es refereix quan parla de la realitat i pes d'una llengua com a fenomen social. El raonament s'està referint potser a la situació concreta de la llengua basca, l'oficialitat de la qual és la que pren en consideració la sentència, i que té una implantació a certs sectors d'Euskadi molt relativa, o potser no fa altra cosa que preparar l'argumentació útil per a declarar la inconstitucionalitat d'aquell article de la llei basca, el 8.3, que permetia a l'Administració local l'ús exclusiu de l'euskera, quan, per raó de la «*determinación sociolingüística del municipio*», no es perjudiqui els interessos dels ciutadans.

En un altre sentit, com ja he apuntat, la idea de reconeixement dels poders públics sobreentén d'alguna manera una nota de discrecionalitat, que no existiria si es fes un plantejament més sociològic de l'oficialitat d'una llengua, partint de la base que, en aspectes com aquest, el dret no pot ignorar i, per tant, ha de reconèixer les realitats culturals de la societat destinatària. És a dir, els poders públics, més que concedir un reconeixement, estan constrets democràticament a donar viabilitat jurídica a aquella realitat.

Però potser aquests comentaris seran considerats per algú com a molt relatius i, aleshores, el que realment importa és constatar com el T.C. deixa ben clara i sense cap excepció la tridimensionalitat de l'oficialitat lingüística:

- a) En el si dels poders públics, és a dir, en el nivell de la seva organització interna.
- b) En la relació entre els poders públics.
- c) En la relació amb els subjectes passius, és a dir, com a hipòtesi més important, amb el ciutadà.

L'afirmació és important i avancem ja des d'ara que la seva formulació no encaixa en absolut amb un inconcret dret d'ignorància de la llengua territorial que les sentències admeten i que ja s'examinarà. A més, caldrà fer una puntualització: el plantejament de la sentència serà correcte si s'entén en el sentit que l'eventual elecció lingüística que faci el poder públic de torn entre una i altra llengua per a les seves pròpies actuacions, no pot mai ser imposat al ciutadà. Em sembla que aquest és el sentit a la sentència, que, com veurem, arriba en el seu reconeixement del dret d'elecció lingüística del ciutadà a admetre (amb les matisacions temporals favorables al castellà

que veurem) que aquest pugui arribar, fins i tot, a determinar la llengua del procediment.

Val a dir, però, que el fonament jurídic examinat no estableix expressament el reconeixement d'aquest dret d'elecció, que cal buscar, doncs, en un altre lloc de la sentència. Cal fixar-se aleshores en el fonament jurídic quart, que afirma que *«en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantenga con cualquier poder público radicado en dicho territorio»*. El dret d'elecció és evident i, en certa manera, és evident també la col·locació de les dues oficialitats en un pla d'igualtat, tal com correspon. Però el reconeixement d'aquell dret d'elecció és encara més evident en un altre passatge del mateix fonament, quan el T.C. afirma que, *«el derecho de las personas al uso de una lengua oficial es un derecho fundado en la Constitución y en el respectivo Estatuto de Autonomía»*.

b) La situació d'igualtat teòrica

Voldria encara afegir alguna cosa en relació amb un aspecte fonamental, al qual acabo d'alludir. Em refereixo al de la igualtat entre les condicions jurídiques inicials de les dues oficialitats. Efectivament, si bé la sentència comença el seu discurs (i tornem ara al fonament jurídic segon, en la seva segona part) amb una referència només al castellà, més concretament, indicant que *«el castellano es medio de comunicación normal de los poderes públicos y entre ellos en el cómputo del Estado español»*, afegeix tot seguit que *«en virtud de lo dicho, al añadir el número 2 del mismo artículo 3 que las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas, se sigue asimismo, que la consecuente cooficialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos en el territorio autonómico, sin exclusión de los órganos dependientes de la Administración central y de otras instituciones estatales en el sentido estricto»*.

El criteri d'igualtat que respira el text transcrit es rebla encara amb les paraules finals del fonament, és a dir, en indicar que *«siendo, por tanto, el criterio delimitador de la oficialidad del castellano y de la cooficialidad de otras lenguas españolas el territorio, independientemente del carácter estatal (en sentido estricto), autonómico o local de los distintos poderes públicos»*. Deixant de banda l'ús del mot «oficialitat» per al castellà i el de «cooficialitat» per a les llengües territorials, que es pot justificar sobre la base que aquestes sempre seran oficials amb coexistència amb la llengua d'oficialitat estatal, mentre que aquesta pot ser territorialment oficial ella sola, és evident l'equiparació jurídica de les dues oficialitats, que només està influenciada per aquest fet territorial.

En el territori respectiu, doncs, les dues llengües són igualment oficials, la qual cosa, segons el meu parer, comporta:

a) D'una banda, l'afirmació d'aquelles dues notes d'autonomia i indivisibilitat de què he parlat altres vegades, és a dir, que cada llengua és oficial per ella mateixa, sense necessitat de recolzar-se en l'altra llengua també oficial (autonomia), i que ho és en tot el territori corresponent i en tots els seus àmbits, sense excepció (indivisibilitat).

b) D'altra, la incompatibilitat amb qualsevol pretesa ignorància d'una de les dues llengües, precisament de la llengua territorial, que implicaria que la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma, tan incidentalment com es vulgui, deixés de ser oficial en el territori corresponent.

El correcte, doncs, és partir de la base que cada llengua és oficial a tot el territori i amb totes les conseqüències, i això em sembla que queda prou implícit en els textos jurisprudencials vistos fins ara. En especial, aquell abast territorial sense limitacions queda clarament afirmat per la sentència, que, efectivament, no exclou cap estructura pública de cap de les dues oficialitats, amb referència específica a les estatals, en sentit estricte, és a dir, a l'Administració perifèrica, per exemple. La sentència, doncs, en els seus plantejaments generals, no estableix en absolut una argumentació inclinada a afavorir la posició de la llengua castellana. Malgrat tot, al final el criteri igualitari és alterat pel T.C. en el sentit, ja citat (i que examinaré), que només el castellà és de coneixement obligatori, àdhuc en els territoris de doble oficialitat.

c) La ruptura ideològica de la situació d'igualtat

Queda clar, doncs, allò que, en començar aquell treball, he comentat; és a dir, la insalvable distància que hi ha entre les declaracions teòriques de les sentències, que el T.C. fa amb una certa correcció, i la seva projecció sobre realitats concretes. En definitiva, aquell apriorisme ideològic duu al T.C., en una matèria de tan gran transcendència, a una línia argumental inconsistent i a l'afirmació d'aquell estrany dret a la ignorància de la llengua pròpia del territori, emmarcada amb afirmacions tan gratuïtes com la següent: «*sin que ello pueda considerarse desalentadora*» i això, simplement, «*al no darse respecto de las lenguas cooficiales los supuestos antes señalados que dan a su fundamento a la obligatoriedad del conocimiento del castellano*». És a dir, sobre la base d'uns arguments tan insòlits com:

a) El fet que «*el artículo 3.1 de la Constitución establece un deber general de conocimiento del castellano como lengua oficial del Estado*», afir-

mació incerta, car el precepte predica la condició estatal del castellà desconectada per un punt i seguit d'aquest deure de coneixement, el contingut del qual, a més, cal examinar més enllà del sentit literal dels mots.

b) La concordança d'aquest deure «*con otras disposiciones constitucionales que reconocen la existencia de un idioma común*», disposicions que el T.C. no identifica, omissió que, en una matèria tan important, esdevé una lleugeresa poc justificable.

En definitiva, doncs, la raó d'aquell tractament diferent, segons el T.C., és la consideració constitucional del castellà com a llengua de l'Estat i, a més, com a llengua comuna de tots els espanyols. Doncs bé, sense entrar majorment ara en la seva crítica, cap d'aquests dos aspectes justifica aquella diferenciació, en allò que fa referència al deure de coneixement, entès aquests en l'única intel·ligència possible, que és simplement la impossibilitat d'allegar ignorància d'una manifestació oral o escrita feta en una llengua oficial. En efecte:

a) El fet que el castellà sigui de coneixement obligatori (en el sentit indicat anteriorment) pel fet de ser idioma oficial de tots els poders públics a tot l'Estat, no exclou en absolut que la llengua territorial respectiva, que és oficial també a tot el territori corresponent i (per expressa afirmació, com hem vist, del T.C.) també a tots els poders públics situats en ell, no sigui també de coneixement obligatori en ell, al costat del castellà.

b) El fet que el castellà sigui llengua oficial per a tots els espanyols, no exclou en absolut que la llengua territorial sigui també oficial per a tots els qui habitin en el territori corresponent.

4. *La interpretació ideològica del deure de coneixement del castellà*

Vol dir, per tant, que aquell plantejament jurisprudencial exposat de situació teòrica d'igualtat en la condició jurídica de les dues llengües oficials, no resulta ideològicament acceptable per al T.C. i la sentència sobre la llei basca, però també les altres dues sentències de 26 de juny de 1986, sense solució de continuïtat, basteixen decididament una tesi diferenciadora. El procés seguit al respecte és certament gratuït i es fonamenta en una sèrie de plantejaments que, segons el meu parer, són jurídicament refusables. Es tracta, en definitiva, de dur a primer terme aquell deure de coneixement del castellà que es conté en l'article 3.1 de la Constitució i que, en canvi, ni en aquesta ni als Estatuts no es predica pel que fa a les llengües territorials. El discurs jurisprudencial es recolza en quatre consideracions:

a) L'atribució d'un abast omnicomprensiu al mot «Estat» contingut al primer incís de l'article 3.1 de la Constitució.

b) La connexió d'aquesta interpretació amb aquell deure de coneixement, de forma que aquest seria un conseqüència d'aquell abast omnicomprensiu.

c) La pretesa exclusivitat d'aquell deure, que només podria predicar-se del castellà.

d) La consagració, finalment, d'un estrany dret a al·legar el desconeixement de les llengües territorials.

a) L'atribució d'un abast omnicomprensiu al mot «Estat» de l'article 3.1 de la Constitució

Crec que la lectura de l'expressió *«el castellano es la lengua española oficial del Estado»* s'avé difícilment amb una intel·ligència com la pretesa ara pel T.C., que entén que aquella expressió vol dir que el castellà és la llengua espanyola que és oficial a tot l'Estat. L'assumpció d'aquesta tesi no és fàcil: si realment això era el que volia dir el legislador constitucional, senzillament podia haver-ho dit, en comptes d'emprar una redacció com la vigent, que és literalment diferent, car el genitiu «del Estado», que figura en el precepte, no té el mateix significat que l'ablatiu «a tot l'Estat», que és el sentit que li vol donar el T.C. Hi ha, a més, l'inconvenient que es deriva de l'ús de l'article «la», que, anteposat al concepte de llengua espanyola, imprimeix a la frase un sentit d'exclusivitat que encaixa difícilment amb l'oficialitat de les altres llengües, que el mateix article 3 qualifica també d'espanyoles en l'apartat 2.

En conjunt, doncs, l'actual posició del T.C. té una relació difícil amb el text legal i, aleshores, assoleix tot el seu significat el contrast que resulta del fet que el mateix tribunal, en la sentència de 28 de juliol de 1981, fonament jurídic 5è. presentés una interpretació diferent a l'actual, també en relació amb l'ús del terme «Estat» per l'article 3.1 de la Constitució.

Aleshores el T.C. deia que el terme «Estat» no és emprat, en els diferents articles del text constitucional que el contenen, amb el mateix abast, sinó, en mots del propi tribunal, de manera amfibològica. És a dir, a vegades, el mot Estat s'usa en sentit ampli, designant *«la totalidad de la organización jurídico-política de la nación española, incluyendo la organización propia de las nacionalidades y regiones que lo integran y la de otros entes territoriales dotados de un grado inferior de autonomía»*; però, d'altres vegades, el terme «Estat» és emprat per la Constitució en sentit estricte i així succeeix, per expressa referència que fa la sentència a l'article 3.1, en aquest precepte. Aleshores, «Estat» vol dir *«sólo el conjunto de las instituciones generales o centrales y sus órganos periféricos, contraponiendo (i m'agradaria ressaltar aquesta expressió) estas instituciones a las propias de las Comunidades Autónomas y otros entes territoriales autónomos»*.

És evident que aquesta intel·ligència del precepte connectava perfecta-

ment amb el text de la Constitució; aleshores, és natural que hom es preguntí per quina raó el T.C. ha fet un gir tan espectacular en la seva jurisprudència. Des del meu punt de vista, la raó de fons no pot ser altra que la voluntat de fonamentar d'alguna manera aquell abast desmesurat del deure constitucional de coneixement del castellà. Aleshores, no hi ha millor camí que la lectura interessada i, per tant, superficial, literalista —si se'm permet la redundància— dels textos constitucionals, ultra l'establiment de connexions interessades entre els seus elements.

El fet és greu per tal com el T.C. estableix el canvi de criteri sense la menor justificació dialèctica. És a dir, segons el fonament jurídic segon de la sentència de 26 de juny de 1986, el terme «Estat» ja no alludeix només a l'organització administrativa estatal, sinó a «*el conjunto de los poderes públicos españoles, con inclusión de los autónomos y locales*». Doncs bé, aquesta variació jurisprudencial, una variació certament important en una matèria tan transcendental per a la nostra convivència democràtica com és la lingüística, es produeix, com acabo de dir, sense cap justificació dialèctica i sense ni tan sols alludir a la tesi de la Sentència de 1981.

La perplexitat del lector és justificada, car el mateix T.C. ha establert que la uniformitat en l'aplicació jurisdiccional dels textos legals és una de les conseqüències del principi d'igualtat de l'article 14 de la Constitució, admetent els canvis solament a través de la convenient justificació. En aquest sentit, la sentència constitucional de 29 d'abril de 1985 indica que «*la libertad para enjuiciar, para interpretar y para aplicar las normas que tienen los Jueces y Tribunales permite que un mismo órgano judicial, ante supuestos ya no semejantes, sino incluso idénticos, modifique su propia interpretación de unos mismos preceptos legales, siempre que razone su nueva interpretación en términos de derecho para que su cambio hermenéutico no resulte inadvertido para el mismo, que debe ser consciente de qué cambia y de por qué cambia de criterio, ni arbitrario por lo razonado y, en este sentido, discriminatorio*».

Doncs bé, cap d'aquests requisits, d'altra banda, tan subscribibles, s'observa en la sentència de 26 de juny relativa a la llei basca, a l'hora d'establir aquell canvi interpretatiu. A la vista dels plantejaments acabats de transcriure tant si el T.C. no s'ha adonat del canvi com si, simplement, no ha cregut oportú de justificar-lo, «*en términos de derecho*», la seva actitud no encaixa amb el seu propi criteri jurisprudencial en matèria d'aplicació de normes, circumstància per la qual la nova presa de posició no ha de considerar-se definitiva, ni en aquest punt ni, per motius elementals de lògica, en la resta raonament.

b) La connexió d'aquesta interpretació amb el deure de coneixement del castellà

Aquest nou criteri jurisprudencial no té, però, una finalitat estàtica. És tracta, com queda dit, de buscar un primer recolzament a aquell caràcter pretesament diferencial que resulta del fet que la Constitució estableixi el deure del coneixement del castellà i ni la Constitució ni els Estatuts ho facin de les llengües territorials: «*en directa conexió con el carácter del castellano como lengua oficial común del Estado español en su conjunto, está la obligación que tienen todos los españoles de conocerlo*», diu el fonament jurídic tercer de la sentència sobre la llei basca 10/1982, tot afegint que aquella obligació «*lo distingue de las otras lenguas españolas, que con él son oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas*».

Crec que el raonament comprès en aquests dos textos acabats de transcriure ha de ser jutjat de manera distinta. Independentment de quin sigui el veritable sentit del primer incís de l'article 3.1 de la Constitució, quan empra el mot «Estat», és cert que, per tal com el castellà és oficial a tot l'àmbit estatal, és de coneixement obligat en ell, entès aquest deure en el sentit matissat que tot seguit exposaré. Ara bé, aquesta situació es produeix no per un determinat fet geogràfic (aquella oficialitat a tot el territori de l'Estat), sinó pel mateix concepte jurídic d'oficialitat. És a dir, si una llengua és oficial, és de coneixement obligatori; el que succeeix és que, si aquella oficialitat abasta tot el territori de l'Estat, és a tot el territori d'aquest, sense excepció, que s'estén aquella obligació, però sense que això permeti d'establir diferències qualitatives entre oficialitats.

El fet de pretendre un altre plantejament i de deduir de l'oficialitat d'abast general que correspon al castellà l'exclusivitat d'aquell deure de coneixement o, millor, una pretesa justificació d'aquesta exclusivitat, és simplement confrondre els conceptes i, per tant, contrafer un problema que ha de ser resolt només sobre bases jurídiques. Aleshores, des del meu punt de vista, cal ressaltar com la separació en dos incisos perfectament diferenciats de les dues definicions que fa l'article 3.1 de la Constitució no és gratuïta. És a dir, si hom hagués volgut lligar expressament aquell deure de coneixement amb l'àmbit estatal de l'oficialitat del castellà, hagués estat molt més normal que, com ja he apuntat més amunt, després de la seva primera afirmació («*el castellano es la lengua española oficial del Estado*»), el precepte, sense el punt i seguit actual, hagués indicat que, per tant, es donava aquell deure del coneixement, i això no és així.

Opino, però, que, malgrat que s'hagués donat aquesta redacció (que és l'única que podia abonar la tesi del T.C.), el deure indicat, per bé que en el territori respectiu, continuaria no essent exclusiu, vull dir predicable només del castellà, de forma que, sempre basant-se simplement en la seva qualitat d'oficial, fóra aplicable a qualsevol de les altres tres llengües oficials.

c) La pretesa exclusivitat del deure del coneixement del castellà

Però, igual com he indicat després de comentar aquella interpretació àmplia de l'ús per l'article 3 de la Constitució del mot «Estat», crec que tampoc aquesta segona presa de posició jurisprudencial té una finalitat dialèctica en ella mateixa. Vull dir que, aïlladament, igual que és assumible aquella lectura del mot «Estat», també ho és el fet que, per ser oficial a tot l'Estat, el castellà hagi de ser conegut a tot el seu territori. Una altra cosa és, en canvi, la connexió d'aquelles dues afirmacions amb la pretesa exclusivitat d'aquell deure constitucional de coneixement del castellà, partint d'una intel·ligència interessada de la literalitat de l'article 3.1 de la Constitució; és a dir, posant-la en relació amb la inexistència d'una declaració similar quant a les llengües territorials.

Doncs bé, és precisament en aquest últim aspecte on rau el veritable moll del raonament del T.C. i, per tant, la raó de fons de l'afirmació que aquest fa sobre la situació privilegiada que, segons ell, en resulta per al castellà. És a dir, aquesta afirmació esdevé sense solució de continuïtat el punt de partida per a afirmar la possibilitat d'allegar ignorància de la llengua territorial, a què alludiré tot seguit. Segons el T.C., l'afirmació constitucional del deure de coneixement del castellà «*lo distingue de las otras lenguas españolas, que con él son oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas*».

Però, segons el meu criteri, el raonament és erroni. El silenci de la Constitució, en no projectar igual deure sobre les llengües territorials, podria fundar-se en el fet que aquella es refereix de manera específica només a l'oficialitat del castellà, de forma que, com he dit i és prou conegut, en relació a les llengües territorials, només anuncia la futura oficialitat en la mesura que s'estableixi estatutàriament. De fet, però, és cert que la diferència de tracte normatiu es produeix, al final, car cap dels cinc Estatuts amb doble oficialitat declarada fan expressió del deure similar quant al català, l'euskera o el galleg.

Creç, en canvi, que la veritable insuficiència del raonament de la sentència està en la interpretació epidèrmica que fa d'aquell deure, tot partint d'una interpretació literal de la Constitució, en el sentit més mecànic de l'expressió. En aquest punt, és convenient de recordar què vol dir l'afirmació constitucional d'oficialitat, àdhuc a partir dels textos de les sentències comentades. Sense moure'ns de la sentència de 26 de juny de 1986 sobre la llei basca, com ja hem vist al principi, podem llegir els següents conceptes: «*es oficial una lengua... cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos pasivos, con plena validez y efectos jurídicos*». Si afegim al text d'aquest fonament jurídic segon de la sentència l'afirmació feta en el fonament quart, en el sentit que «*en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las*

relaciones que mantenga con cualquier poder público radicado en dicho territorio», tindrem clarament que l'oficialitat d'una llengua comporta:

a) D'una banda, emprant la terminologia del T.C., la plena eficàcia de les comunicacions (terme certament tan ample com es vulgui) que els poders públics facin en relació als subjectes passius, és a dir, en últim terme, en relació als ciutadans del territori respectiu, sigui aquest tot l'Estat, el de la Comunitat Autònoma o el de l'ens local de què es tracti, amb plena validesa i efectes jurídics.

b) D'altra, aquell dret d'elecció lingüística del ciutadà en les seves relacions amb qualsevol dels poders públics del territori.

Resulta clarament, doncs, primerament, com a conseqüència absolutament necessària d'aquella plena validesa i d'aquella plena eficàcia jurídica, la impossibilitat d'allegar ignorància en relació a aquelles comunicacions, que és l'únic sentit jurídic (ideologies a part) que hom pot donar al deure de coneixement de l'article 3.1 de la Constitució i, segonament, aquell dret del ciutadà. En definitiva, estem davant dels dos aspectes fonamentals de l'oficialitat, que el repetit article 3.1 de la Constitució, per raó del seu contingut, predica només del castellà; és a dir, el dret d'usar una llengua i el deure de conèixer-la. Aleshores, el precepte assoleix tota la seva profunditat i, per tant, tot l'abast del concepte d'oficialitat, perfectament extrapolable a les altres llengües espanyoles que, segons l'apartat 2 del mateix article, també seran oficials.

Acceptat aquest raonament estrictament jurídic, hom pot preguntar-se quina importància real pot tenir el silenci estatutari sobre el deure de coneixement de les llengües territorials, quan és evident que la declaració d'oficialitat és indubitada. En altres paraules: una llengua és oficial o no i, si ho és, ho és necessàriament amb aquelles dues conseqüències i, per tant, amb aquell deure de coneixement o, millor amb aquella impossibilitat d'allegar-ne ignorància. El fet d'atribuir un altre sentit, com fa el T.C., a aquella diferència de redaccions, em sembla que és, simplement, dur les coses a una discussió no jurídica.

d) El pretès dret de desconeixement de les llengües territorials

En definitiva, tot aquest plantejament té una finalitat última. És a dir, l'afirmació que aquell deure de coneixement es dona només en relació al castellà no té altra finalitat que l'afirmació d'un estrany dret a allegar la ignorància de les llengües territorials, més exactament, en la terminologia de la sentència de 26 de juny relativa a la llei catalana, fonament jurídic tercer, el dret d'aquells ciutadans que, «*sin tener el deber de conocerla, pueden alegar desconocimiento de una de las lenguas oficiales*».

Com veurem en el comentari d'aquesta sentència sobre la llei catalana, el T.C. no experimenta el menor inconvenient en fer la presentació d'aquest dret allegant, com a fonament, la seguretat jurídica a què es refereix l'article 9.3 de la Constitució i al dret a la tutela jurídica efectiva dels ciutadans, de l'article 24.1 del mateix text bàsic.

Al meu parer, la sentència incideix en l'error dialèctic de confondre el silenci constitucional i estatutari amb l'afirmació d'aquell dret d'ignorància. En aquest sentit, és il·lustrativa la diferència entre el text constitucional actual (que no diu res) i el de la Constitució de 1931, que, al seu article 4, afirmava que, *«salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se podrá exigir el conocimiento ni el uso de ninguna lengua regional»*. Com a precedent històric, era un dels mecanismes d'interpretació enunciats a l'article 3 del Codi Civil, al qual, la sentència sobre la llei catalana, com veurem, fa la deguda referència, encara que amb una altra finalitat. Tot això, per a no insistir en aquella incompatibilitat entre oficialitat i ignorància de la llengua territorial, que, en la terminologia del mateix T.C., contradiu l'afirmació de plena eficàcia jurídica de les comunicacions fetes en qualsevol de les dues llengües oficials.

D'altra banda, el T.C. no gosa d'explicar-nos en què constitueix aquesta pretesa allegació d'ignorància i les circumstàncies en què pot tenir lloc. Per exemple, no ens diu qui la pot allegar i és inimaginable que el T.C. pugui pensar que aquest dret pot ser allegat per tots els ciutadans del territori. En un altre sentit, si el dret es reserva només a un grup social, ultra les dificultats de la seva delimitació i la vulneració del principi d'igualtat de l'article 14 de la Constitució, estariem conduint la llengua afectada a una situació fàctica, tan delimitada (tedròricament) com es vulgui, de no oficialitat, trencant aquella nota d'indivisibilitat a la qual s'ha fet referència més amunt.

El pretès dret a allegar ignorància de la llengua territorial, doncs, conduiria simplement a la inseguretat jurídica i a la situació absurda que el mateix conjunt normatiu que acaba d'afirmar l'oficialitat d'una llengua, és a dir, la Constitució i el corresponent Estatut d'Autonomia, establiria, només per omissió, la possibilitat d'eludir les seves conseqüències, i és en aquest punt que cal fer les següents observacions:

Primera. La resposta a l'argumentació que s'acaba d'exposar no està en una eventual obligació de publicació de totes les comunicacions en les dues llengües, a fi d'eliminar tota possibilitat d'ignorància. D'una banda, cap text constitucional o estatutari imposa aquesta publicació doble i, de l'altra, l'exigència fóra contradictòria amb el fet que cada llengua és oficial per ella mateixa, amb plena eficàcia, segons es desprèn de la mateixa sentència sobre la llei basca 10/1982, quan afirma, al fonament jurídic tercer, ja citat més amunt, que *«es inherente a la cooficialidad el que, en los territorios donde exista la utilización de una u otra lengua por cualquiera de los poderes públicos en ellos radicados tenga en principio la misma validez jurídica»*, tot

indicant immediatament «*la posibilidad de usar sólo una de ellas en vez de ambas*».

Segona. També és el propi T.C. que, com hem vist igualment abans, indica que l'oficialitat d'una llengua es dóna «*independientemente de su realidad y uso como fenómeno social*».

Tercera. Si bé és cert, com s'ha repetit, que una afirmació similar de deure de coneixement, quant a les llengües territorials, entès sempre en aquell sentit d'impossibilitat d'allegar-ne ignorància, no es fa, ni la Constitució (a l'inrevés, com he dit, d'allò que feia la de 1931), ni els Estatuts, com és natural, l'exclouen expressament.

Diríem, doncs, per concloure aquest punt, que la tesi jurisprudencial acabada d'exposar és gratuïta, per tal com identifica silenci amb refús; és contradictòria amb el concepte d'oficialitat i, a més, és discriminatòria, en contra del precepte de respecte i protecció de l'article 3.3 de la Constitució, que gairebé és ignorat en les tres sentències de 26 de juny.

Val a dir que l'abast negatiu que en resulta esdevé especialment notori en la sentència de 26 de juny de 1986, relativa a la llei gallega 3/1983, de 15 de juny, l'article 1.2 de la qual deia simplement que tots els gallegos tenen el deure de conèixer i el dret d'usar la llengua gallega. El T.C. declara la seva inconstitucionalitat, tot afirmant, en el fonament jurídic segon, que «*tal deber no viene impuesto por la Constitución*», consideració totalment il·lògica, com he dit, atès que la seva referència es concreta a l'oficialitat del castellà, i de la qual passa la sentència, sense solució de continuïtat, ni més ni menys que a afirmar que aquest deure «*no es inherente a la coficialidad de la lengua gallega*».

5. *El retardament de la normalització lingüística de les Administracions*

a) *La reducció personal de la disponibilitat administrativa*

Acabem de veure fa uns moments com, segons el T.C., «*en los territorios dotados de un estatuto de coficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantenga con cualquier poder público radicado en dicho territorio*». És, de fet, com he dit, el reconeixement del dret d'elecció lingüística que correspon al ciutadà i que, per a mi, és un aspecte fonamental de tot el sistema de la doble oficialitat. Aquest dret, però, seria irrisori si no existís també de la part d'aquells poders públics una plena disponibilitat lingüística; és a dir, anant al fons de la qüestió, el coneixement per cada fun-

cionari de les dues llengües oficials. Malgrat tot, una altra cosa és la forma com aquesta última consideració és assumida pel T.C.

Com és sabut, la sentència de 5 d'agost de 1984 només va admetre l'obligatorietat del coneixement de les dues llengües oficials en relació amb l'Administració considerada globalment, no en relació amb cada un dels seus individus integrants: «*a atribuir el deber de conocimiento de dicha lengua (la pròpia de la Comunitat, en expressió de la mateixa sentència) a la administración autónoma en su conjunto, no individualmente a cada uno de sus funcionarios*». No és menys cert, però, que el cas examinat per aquella sentència era un cas molt particular i, més concretament, es referia als funcionaris estatals que es transferien a les Comunitats Autònomes amb dues llengües oficials, els quals, evidentment, havien accedit a la funció pública sense cap requisit idiomàtic especial. L'examen de quina sigui exactament la posició mantinguda per les sentències de 26 de juny de 1986 i, més concretament, una vegada més, de la relativa a la llei basca, no és tan senzill de dur a terme; evidentment, però, s'ha de fer.

El fonament jurídic vuitè comença el seu text tot afirmant el dret dels ciutadans a ser atesos en la llengua oficial que elegeixin, tal com diu l'article 6.1 de la llei basca 10/1982, de 24 de novembre, impugnada. Però afegeix tot seguit que això és així sempre que l'expressiu «ser atesos» del text examinat s'entengui com «*el derecho a no ver rechazadas los ciudadanos las comunicaciones que dirijan a cualquier ente público en la lengua oficial elegida*». Ben poca cosa, en realitat, car una actitud negativa en aquest tràmit seria simplement la negació del concepte més elemental d'oficialitat; malgrat tot, el T.C. intenta tot seguit de dignificar el seu raonament i afirma que aquell dret d'ésser atès en el sentit indicat «*no es otra cosa que una consecuencia directa del derecho a usarla establecido en la Constitución y en el E.A.P.V.*».

Naturalment, no és que hom qüestionï aquesta consideració, però és evident que la posició jurisprudencial esdevé contradictòria amb ella mateixa, car aquest mateix dret d'ús comporta molt més que aquella simple possibilitat de presentació de documents escrits. El dret d'usar una llengua, que, com diu la mateixa sentència (fonament jurídic tercer), és un dret fonamentat en la Constitució i en el respectiu Estatut d'Autonomia, no pot ser sotmès a una reducció per raó de la forma en què tingui lloc la manifestació del ciutadà, ja sigui oralment o per escrit. Vol dir, per tant, que el dret d'emprar la llengua oficial de què es tracti i, més específicament, per exemple, el dret d'usar el català en una oficina estatal a Catalunya no és un dret rodó, íntegre, si el ciutadà que, també per exemple, va a informar-se oralment d'alguna cosa, no pot entaular un diàleg en català amb el funcionari que l'atengui.

Aquest, però, no és tampoc ara el criteri del T.C., el qual, en el citat fonament vuitè de la sentència relativa a la llei basca, afirma que «*en todo caso, no se impone un deber individualizado de conocimiento del euskera, ya que el deber correspondiente se predica de la Administración pública, que*

es la que deberá promover los medios necesarios para la efectividad de tal derecho», amb la qual cosa, a més, es deixa la normalització d'aquest aspecte tan decisiu a la discreció de cada Administració, sense que el T.C. hagi tingut la coherència mínima d'afirmar decididament la preemtorietat d'aquella. En sentit ben contrari, favorable, doncs, a la perpetuació de l'actual situació de desigualtat fàctica, la sentència consagra un sistema de total indefinició, car *«a cada poder público corresponde concretar gradualmente, de acuerdo con sus posibilidades y criterios organizativos»,* aquella capacitat d'atendre el ciutadà.

b) El retardament de la disponibilitat administrativa

En definitiva, pel que fa a les Administracions públiques, es comença per reconèixer el dret dels ciutadans a usar les dues llengües, però immediatament es redueix aquest plantejament, a través de l'esquema següent:

a) Des d'ara, no existeix més que el simple dret que no siguin rebutjats els documents presentats per escrit en la llengua territorial.

b) En el futur, el dret s'estendrà a la possibilitat que l'Administració, globalment considerada, no cada funcionari, estigui en condicions d'atendre oralment al ciutadà també en aquesta llengua territorial amb les situacions insolubles que això evidentment comportarà, quan serà una sola persona la destinada a atendre el públic.

El desinterès del T.C. pel problema de fons, és a dir, per la normalització de les llengües territorials, malgrat els imperatius ja vigents de respecte i protecció de l'article 3.3 de la Constitució, és encara més palpable, si pensem que la materialització en la forma i en el temps d'aquella situació d'atenció oral queda enterament a la disposició de cada Administració, que disposa de dos mecanismes per retardar incontroladament aquella normalització, només relativament definida en la sentència: les possibilitats de què disposi cada Administració i, sobretot, com a màxim exponent d'aquell desinterès, els seus criteris organitzatius.

L'actitud dilatòria és, doncs, prou clara i es manifesta fins i tot ben gràficament quan el T.C. indica que *«la dificultad surge si por "ser atendido" se entiende el derecho a que la administración pública conteste a los ciudadanos en la lengua oficial elegida por ellos»,* és a dir, de fet, en la llengua territorial. Però, naturalment, tot i aquest aspecte difícil, en la terminologia de la sentència, el problema no pot ser defugit i, atès el text de l'article 6.1 de la llei basca 10/1982, de 24 de novembre, el T.C. no té més remei que entrar en la consideració d'un aspecte tan important com la determinació pel ciutadà de la llengua del procediment.

Efectivament, segons el mateix fonament jurídic vuitè de la sentència «*la oficialidad de una lengua implica en definitiva el que en ciertos casos deban los poderes públicos llevar a cabo su actuación y su relación con el ciudadano en esa lengua, cuando es el interesado quien la elige y se hayan previsto los medios para ello*». Al final, doncs, resulta novament un text ambigu, que, si bé vol admetre la solució afirmativa, que és sens dubte la única que encaixa, primer, amb el protagonisme que lògicament cal atribuir al ciutadà i, segon, amb la consegüent nota de servei que correspon a les Administracions, té molta cura a establir tot seguit una sèrie de consideracions, diguem-ne compensatòries, que, de fet, més enllà de les Administracions autonòmiques i locals, poden convertir el principi general en una declaració simplement teòrica.

Novament la sentència parla aquí de «*las posibilidades del momento y de la adopción de las "medidas oportunas" y "los medios necesarios" para su ejercicio, adopción que corresponderá obviamente a las respectivas administraciones públicas, estatal y comunitaria, cada una de ellas, dentro de sus respectivas competencias*»; raonament que es completa amb la consideració que el «*derecho subjetivo a ser respondido en la lengua oficial elegida, cuando es lengua distinta del castellano, deja un margen a los poderes públicos, en cuanto a las condiciones en que tal derecho puede verse efectivamente satisfecho, que se hace depender de una progresiva adaptación de las respectivas administraciones*».

Novament, el text jurisdiccional planteja aquella sensació d'indefinió esmentada a dalt, de discrecionalitat, que tan malament s'avé amb el concepte constitucional i estatutari d'oficialitat, ja des d'ara, de les dues llengües. Hom pot preguntar-se si aquella falta de determinació del T.C. pot compensar-se relativament amb un altre text, sempre del fonament vuitè de la sentència sobre la llei basca, que afirma que «*cada poder público regulará los medios y el ritmo de la necesaria adaptación a las exigencias de aquel régimen*». El sentit imperatiu d'aquest darrer text sembla desprendre's del futur «regularà», del concepte de necessitat i del reconeixement que el règim de doble oficialitat comporta unes exigències específiques.

Però també és cert que, novament, la sentència insisteix en aquella àmplia capacitat d'actuació individualitzada de cada Administració. És a dir, a part de les relatives possibilitats que el text transcrit pugui oferir a l'hora de cenyir una mica la discrecionalitat a què s'ha alludit tantes vegades, a través del seu to general i imperatiu, també se'n desprèn ben clarament que les mesures a adoptar i el seu ritme són àmbits de decisió de cada un dels poders públics afectats.

Aquesta autonomia es refermada especialment, en allò que fa referència a l'Administració de Justícia, tot delimitant les eventuais iniciatives de la Comunitat Autònoma respectiva, pel fonament sisè de la repetida sentència sobre la llei basca, segons el qual «*en cuanto a la cuestión de la competencia de las Comunidades Autónomas para regular la utilización de las lenguas*

oficiales en la Administración de Justicia, habida cuenta de lo que establece el art. 149.1 de la Constitución en sus párrafos 5.º y 6.º, la respuesta habrá de matizarse en términos parecidos, en el sentido de que los poderes públicos de las Comunidades Autónomas podrán regular el alcance inherente al concepto de cooficialidad, tal y como viene establecido por el art. 3.2 de la Constitución y en los artículos correspondientes de los Estatutos de Autonomía y en concreto el 6.1 del E.A.P.V., sin que pueda en modo alguno extenderse a la ordenación concreta de su puesta en práctica por el Estado para sus organismos propios en la Comunidad Autónoma».

c) Un intent de síntesi

¿Quina pot ésser, doncs, al final, la síntesi del criteri que resulta d'aquell important fonament jurídic vuitè de la Sentència de 26 de juny de 1986, relativa a la llei basca? Segons el meu parer, el següent:

1. El caràcter d'oficialitat d'una llengua comporta el dret del ciutadà a ser atès en aquesta per les Administracions públiques.

2. El dret a ser atès comporta la corresponent disponibilitat administrativa, la qual comprèn el doble aspecte d'atenció de paraula i per escrit i de determinació de la llengua del procediment, sense que calgui entrar ara en l'examen de la concurrència de dos o més ciutadans en la relació de què es tracti.

3. De moment, però, el ciutadà pot exercir només el dret de ser atès per escrit, com a dret indiscutible.

4. El dret a ser atès de paraula i el de determinar la llengua del procediment queden subjectes a un procés progressiu d'adaptació de les Administracions.

5. Aquestes han de regular el ritme d'adaptació i els mitjans corresponents, aspecte que, evidentment, no impedeix que qualsevol de les Administracions consideri que ja des d'ara disposa dels mitjans suficients o que promogui, a més, les mesures addicionals necessàries perquè la seva disponibilitat esdevingui òptima.

6. Són totes les Administracions, sense exclusió, per tant, de l'estatal i de la justícia, les que han de disposar dels mitjans necessaris per a completar aquell dret del ciutadà, i d'establir, a més, el ritme d'adaptació.

7. No existeix, en canvi, *a priori*, l'obligació individual, és a dir, obligació per al funcionari del coneixement de la llengua territorial; però, encara que la sentència no ho digui expressament, entenc que aquesta exigència

pot ser establerta per cada una de les Administracions en els seus processos de selecció, car és la més lògica i l'única decisiva de les mesures a prendre alludides en el número anterior.

Evidentment, amb aquest darrer plantejament, el recurs del govern de l'Estat contra l'article 34 de la llei 17/1985, de 23 de juliol, de la Funció Pública de Generalitat no hauria de prosperar i queda, a més, desautoritzada la doctrina del Tribunal Suprem en matèria de designació de funcionaris, més concretament, quant a l'exigència del coneixement de la llengua territorial; doctrina totalment impermeable, almenys fins la lleugera flexió exterioritzada en la Sentència de 10 de desembre de 1985, relativa al nomenament de mestres d'educació pre-escolar i de primera etapa d'EBG.

6. *La ignorància dels conceptes de normalització lingüística i de llengua pròpia*

Hi ha dos aspectes, certament fonamentals en matèria de doble oficialitat, que resulten pràcticament ignorats per les tres Sentències de 26 de juny de 1986. Un és el de normalització lingüística, tant present a tots els Estatuts amb doble oficialitat i concepte sense el qual parlar d'oficialitat de les llengües territorials, després del gravíssim procés de discriminació viscut durant segles, és simplement una presa de posició només formal, l'abonament de la qual podria interpretar-se com a complaença en la situació de fet. L'altre, aquella idea de propietat lingüística, que els Estatuts, sobretot l'Estatut català, prediquen de la llengua territorial.

En matèria de normalització, la sentència sobre la llei basca, en el seu fonament jurídic quart, es limita a afirmar la competència de la Competència Autònoma. En aquest sentit, en contra de la tesi del recurs del govern de l'Estat, refusa que en sigui obstacle la competència exclusiva estatal de l'article 149.1.1 de la Constitució, en relació amb els articles 3.1, 14 i 139 d'aquesta. «*De un lado, las 'líneas maestras' del 'modelo lingüístico' —en términos de Abogado del Estado— vienen establecidas directa y expresamente por la Constitución y los respectivos Estatutos de Autonomía. De otro, el artículo 149.1.1 de la Constitución sólo asigna competencias al Estado en sentido estricto, 'para la regulación de las condiciones básicas que garanticen la igualdad de todos los españoles en el ejercicio de los derechos y en el cumplimiento de los deberes constitucionales'*». I afegeix: «*en consecuencia, el Estado puede regular, si lo considera oportuno:*

»a) *las garantías básicas de la igualdad en el uso del castellano como lengua oficial de todos los poderes públicos.*

»b) *las garantías del deber de conocimiento del castellano, entre las que se halla la obligatoriedad de la enseñanza de este idioma».*

Ara bé, «no cabe entender que este título competencial habilite al Estado para regular con carácter general, siquiera en sus aspectos básicos, la cooficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano y su correspondiente utilización por los poderes públicos o el derecho al uso de las otras lenguas españolas oficiales por los particulares». És a dir, en altres mots, la sentència està afirmant una competència autonòmica exclusiva per a regular:

- a) la utilització de les llengües pels poders públics
- b) el seu ús pels ciutadans.

De fet, però, com hem vist, aquesta competència esdevé profundament erosionada per aquella àmplia capacitat d'actuació reconeguda a aquells poders públics. Sobre la base d'aquesta, l'àmbit d'actuació legislativa reconegut a les Comunitats Autònomes, més enllà del marc autonòmic i local, esdevé més aparent que real, sense que, com s'ha indicat, pugui afectar a l'amplíssima discrecionalitat concedida a les Administracions pel T.C. A part d'això, l'omissió d'un intent obert de definició de què cal entendre per normalització és patent, i l'omissió és certament ben estranya, car pressuposa la ignorància d'una necessitat establerta pel mateix article 3 de la Constitució, que complementa les afirmacions fetes en els seus dos primers apartats amb els preceptes de respecte i protecció a les llengües territorials continguts en el seu darrer apartat, que no tindrien sentit sense la preexistència d'una situació discriminatòria que cal corregir.

Podríem dir, fins i tot (i és patent després de l'exposició feta fins ara), que les sentències no s'avenen en absolut amb aquest precepte de l'article 3.3 de la Constitució. En afirmar l'existència d'aquell pretès dret d'ignorància, s'està vulnerant aquell mandat de respecte i es consagra, a més, un sistema totalment contradictori amb aquelles afirmacions estatutàries de propietat lingüística. I és evident que l'observació assoleix tota la seva importància, si recordem que, per definició de l'article 3.2 de la Constitució, és el propi Estatut (que és la norma que aporta aquest concepte de llengua pròpia) el text que concretarà la forma en què es produirà l'oficialitat de les llengües territorials.

Cap d'aquests dos aspectes, doncs, normalització i propietat, han estat tinguts en compte per les sentències. Des del meu punt de vista, però, el fet pot tenir la seva importància útil en el futur; vull dir que la rectificació d'aquest buit i, per tant, la inclusió en el raonament jurisprudencial algun dia dels dos conceptes indicats, pot contribuir a la rectificació d'aquella estranya afirmació del dret a la ignorància d'una llengua oficial en el territori respectiu. En realitat, el punt de partença d'aquesta eventual reconsideració és a la mateixa sentència de 26 de juny sobre la llei basca, que, en el fonament jurídic tercer:

- a) Com hem vist, fa la deguda aproximació entre deure i presumpció de coneixement o, el que és igual, entre el deure de coneixement del

castellà afirmat a l'article 3.1 de la Constitució i la impossibilitat d'allegar-ne ignorància. En efecte, després d'indicar que «*sólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento*», ens precisa l'abast d'aquest deure o si es vol, el seu significat real: «*y con él, la presunción de que todos los españoles lo conocen*».

b) Sense la menor solució de continuïtat, indica, en relació amb els que anomena poders públics, que cal pressuposar necessàriament la mateixa presumpció quant a les altres llengües oficials: «*si es inherente a la oficialidad el que, en los territorios donde exista, la utilización de una u otra lengua por cualquiera de los poderes públicos en ella radicados tenga en principio la misma validez jurídica, la posibilidad de usar sólo una de ellas en vez de ambas a la vez, y de usarlas indistintamente*».

II. CONSIDERACIÓ ESPECIAL DE LA SENTÈNCIA RELATIVA A LA LLEI CATALANA

Com és sabut, la llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, fou impugnada en dos aspectes, l'article 4.2, que establí que, «sens perjudici del dret dels afectats a fer-ho directament, el Consell Executiu de la Generalitat està legitimat, amb tota la capacitat jurídica necessària, per a actuar d'ofici o a instància de qualsevol persona, juntament amb els afectats o separadament, exercitant les accions polítiques, administratives i judicials necessàries per a fer efectius els drets ciutadans reconeguts a l'article 3 de l'Estatut i a la present llei»; i l'article 6.1, que afirmava que el text català de les lleis del Parlament, publicat, com la seva traducció al castellà, al DOG, era l'autèntica.

El T.C. declara la inconstitucionalitat d'ambdós preceptes.

1. *L'anteposició del dret adjectiu a la normalització lingüística*

a) La delimitació pel Tribunal Constitucional de l'àmbit de la funció normalitzadora de la Generalitat

Segons el Tribunal, la Generalitat no pot actuar en la forma prevista a l'article 4.1 impugnat. Concretament, segons la resolució:

a) «*El Consejo Ejecutivo de la Generalidad está capacitado para ejercer acciones políticas*», és a dir, per a dur a terme qualsevol actuació d'aquest caràcter, admetent que, en aquest àmbit, el mot «acció» no pot tenir un sentit tècnic, estricte, si voleu.

b) També pot dur a terme «*toda actividad administrativa que crea conveniente en aras de la efectividad de los derechos de los ciudadanos reconocidos en el artículo 3 del Estatuto de Autonomía de Cataluña y en la presente Ley*», és a dir, la de normalització lingüística, «*pero debe excluirse la atribución al Consejo Ejecutivo de la Generalidad de la facultad de interponer recursos administrativos*».

c) En canvi, el Govern de la Generalitat no podrà exercitar «*acciones judiciales que supongan la introducción de un nuevo supuesto de legitimación*».

Així resulta del fonament jurídic segon de la sentència, que justifica la seva posició negativa en el fet que, en cas contrari «*se vulneraría la competencia estatal para llevar a cabo la legislación procesal y el procedimiento administrativo común, que el artículo 149.1 6 i 18 [(de la Constitució)] atribuye con carácter exclusivo al Estado*». Es tracta, en últim terme, segons referència que la sentència d'ara fa a la de 7/1982, de 30 de novembre, d'un plantejament que «*responde a la necesidad de salvaguardar la uniformidad de los instrumentos jurisdiccionales*», tot afegint aquella sentència actual: «*pudiendo decirse lo mismo del procedimiento administrativo*».

Deixant de banda la qüestió de si la importància numèrica de les eventuals actuacions administratives i judicials rebutjades hagués estat tan important per a pertorbar ambdós procediments (per usar la terminologia de la sentència, qüestió certament no jurídica), el fet és que, elevant el problema, tot extraient-lo de la mera adjectivitat de les lleis que regulen els procediments, hom pot preguntar-se fins a quin punt patiria aquella uniformitat si s'hagués mantingut la virtualitat del precepte impugnat.

En definitiva, la compareixença del Govern de la Generalitat en el procediment judicial o administratiu s'hagués produït en la forma ordinària i el procés hagués seguit endavant sempre segons la seva normativa general, sense necessitat de canviar una coma de la seva regulació actual. És tractaria simplement d'admetre-hi un nou protagonisme i un protagonisme certament no gratuït, sinó empès pel precepte imperatiu de l'article 3.3 de l'Estatut de Catalunya, segons el qual «*la Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes... i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant els drets i deures dels ciutadans de Catalans*». Hom pot preguntar-se fins a quin punt aquest precepte normalitzador (de redacció certament perfectible) no justificava aquella mínima alteració personal d'un dret simplement adjectiu.

Però el T.C., com hem dit abans, es desinteressa del fet normalitzador i, en aquest cas concret, no aparta la seva presa de posició d'allò que he qualificat de doble oficialitat formal. Novament, doncs, es negligeix el precepte de protecció de l'article 3.3 de la Constitució, que indiscutiblement es dirigeix a tots els poders públics i, per tant, també a la Generalitat. El T.C.,

doncs, és nega a situar el punt discutit en l'àmbit de la normalització lingüística i l'emmarca simplement en el de la normativa aplicable al procediment. Ja en aquesta situació, a fi d'arrodonir el seu raonament, s'ocupa de superar els dos obstacles que, a partir dels mateixos preceptes constitucionals, podrien desmentir el seu raonament. És a dir:

a) Les competències autonòmiques per a regular *«las necesarias especialidades que en este orden se deriven de las particularidades del derecho sustantivo de las Comunidades Autónomas»*, en allò que fa referència al procediment judicial.

b) *«Las especialidades derivadas de la organización propia de las Comunidades Autónomas»*, en allò que fa referència al procediment administratiu.

b) La negació del concepte de dret substantiu

Novament aquí el T.C. no està disposat a abandonar el seu enfocament adjectiu del problema plantejat. El fet resulta especialment sorprenent, almenys en allò que fa referència al procediment judicial, car a mi em sembla indubtable que la doble oficialitat i la normalització lingüística, si tenim en compte allò que diu l'article 3 de l'Estatut, són dret substantiu de Catalunya. Però el T.C. no s'interessa gaire a esbrinar quin és el veritable abast d'aquest precepte.

Per a ell, *«no cabe ignorar que la legitimación procedimental establecida por el precepto impugnado no deriva de la 'organización propia' de la Generalitat de Cataluña como entidad pública»*, tot afegint, com una al·lusió a aquest article 3.3 de l'Estatut, *«sino que pretende deducirla, lo que es distinto, de un deber impuesto por el Estatuto»*, sense que la sentència ens especifiqui en què consisteix aquesta distinció. D'altra banda, *«tampoco cabe interpretar que el artículo 149.1 6 de la Constitución permita innovar el ordenamiento procesal a las Comunidades Autónomas, en relación con la defensa jurídica de aquellos derechos e intereses jurídicos que materialmente regulen, lo que equivaldría a vaciar de contenido o privar de todo el significado a la especialidad con que la materia procesal se contempla en el artículo 149.1 6 de la Constitución»*, plantejament aquest que comporta una argumentació desproporcionada, car la particularitat processal només en matèria de legitimació que establia l'article 4.1 impugnat de cap manera no pressuposava les conseqüències generals a què alludeix la sentència.

Segons aquesta, *«en el presente caso, no se advierte qué particulares relaciones singularizadas se crean por la Ley de normalización lingüística entre aquélla como entidad pública y otros sujetos públicos o privados, de las que hayan de derivar especialidades procesales necesarias»*, quan, a parer meu, aquelles relacions singularitzades efectivament sorgirien i serien les que es

produirien entre la Generalitat, com a poder públic, que té l'encàrrec estatutari exprés d'avançar en el procés de normalització, en definitiva, com a gestora d'un interès públic destacat, i aquells subjectes públics i privats que pertorbessin aquell procés.

En el fons, però, aquest plantejament no és totalment aliè a la sentència, quan, sempre en el fonament jurídic segon, ens diu que *«la norma impugnada constitue una innovación del ordenamiento procesal, que puede considerarse más o menos adecuada desde la perspectiva de la política legislativa en función de la realidad lingüística, pero que no resulta ser una "necesaria especialidad" procesal que se derive de las peculiaridades del Derecho sustantivo de la Comunidad Autónoma»*.

Al final, doncs, el nucli del problema a resoldre, segons el T.C., consisteix a saber si estem o no davant d'una necessària especialitat derivada del dret substantiu particular de la Comunitat Autònoma o, en últim terme, tornant una mica enera, a saber si cal atribuir a les disposicions normalitzadores aquell caràcter de dret substantiu. Aleshores, tornem en certa manera a una qüestió prèvia: o entenem que la doble oficialitat formal que resulta de la Constitució i dels Estatuts ja és suficient o, contràriament, entenem que entre aquesta i una doble oficialitat real (que alguna vegada he definit com aquella en la qual els ciutadans podran, sense el menor entrebanc, exercitar tots els seus drets i complir totes les seves obligacions en qualsevol de les dues llengües oficials) hi ha tot un «gap» que cal superar a través d'un procés de normalització, absolutament necessari, si no es vol mantenir l'actual situació de discriminació de fet que pateixen, especialment des dels poders públics estatal i judicial, les llengües territorials.

Com acabo de dir, però, aquest raonament no és estrany a la sentència, que, el el text transcrit últimament, presenta clarament una reflexió sobre el particular, en ponderar, encara que sigui sense major incidència, l'eventualitat que aquesta pretesa *«innovación del ordenamiento procesal»* sigui *«más o menos adecuada desde la perspectiva de la política legislativa en función de la realidad lingüística»*, expressió que suposo que és una mena d'allusió al procés normalitzador.

Però l'admissió de la virtualitat del precepte impugnat comportava, de fet, l'assumpció d'un mecanisme de rectificació de l'indubtable situació actual de privilegi de què disposa el grup social de parla castellana, i això no és fàcil d'assumir per aquest.

c) La negació de la substitució processal

La postura presa per la sentència pressuposa, a més, una interpretació molt estricta del concepte de legitimació, que crec que ha de ser matisada. Si agafem com a punt de referència, en primer lloc, la normativa que regula la jurisdicció del contenciós administratiu, constatarem com efectiva-

ment l'article 28.1, apartat a), de la llei reguladora, de 27 de desembre de 1956, reconeix «*la legitimación para demandar la declaración de no ser ajustables a derecho y, en su caso, la anulación de los actos y disposiciones de la Administración*», als qui hi tinguin interès directe.

Però no és menys cert que, en el mateix apartat, lletra b), es despersonalitza en certa manera el dret i es legitima les entitats que ostentin la representació o defensa d'interessos de caràcter general o corporatiu, sempre que la disposició impugnada els afecti directament. Més endavant, en una excepció ja més específica a aquella relativa personalització, l'article 32 afirma que «*los Colegios Oficiales, Sindicatos, Cámaras, Asociaciones y demás entidades constituidas legalmente para velar por intereses profesionales o económicos determinados estarán legitimados como parte, en defensa de estos intereses o derechos*».

La llei, per tant, admet casos en què no és dóna aquella individualització que pretén el T.C. o, si voleu, la limitació de la legitimació només a l'interessat directe. Les referències fetes són interessants a l'hora d'entendre que la tesi tan restrictiva del T.C. s'ha de rebre amb certes reserves, més si pensem que existeixen altres punts de referència, que, més o menys íntimament, apunten en el sentit indicat i n'és un exemple l'article 235.1 de la llei del Sòl i Ordenació Urbana, de 12 de maig de 1956, text refós de 9 de desembre de 1976, que estableix una acció pública per exigir davant dels organismes administratius i dels tribunals del contenciós administratiu l'observança de la legislació urbanística i dels plans, programes, projectes, normes i ordenances.

No ignoro la peculiaritat de les situacions d'ampliació legitimadora indicats, però, en primer lloc, em sembla evident que el rigorisme que es desprèn del text de la sentència és excessiu i, a més, un important sector de la doctrina entén que el criteri delimitador d'aquell article 28.1 de la llei de 27 de desembre de 1956 no concorda amb el criteri molt més ampli de l'article 24 de la Constitució, que preveu el dret de «*todas las personas ... a obtener la tutela efectiva de los jueces y Tribunales en el ejercicio de sus derechos e intereses legítimos, sin que en ningún caso, pueda producirse indefensión*».

El dret, doncs, abasta totes les persones, físiques i jurídiques, públiques i privades, que actuen en defensa dels seus interessos legítims i és evident que, per expressa disposició de l'article 3.3 de l'Estatut, la normalització, com s'ha dit més amunt, és un interès legítim sotmès a la tutela de la Generalitat, àdhuc per disposició expressa del legislador. D'altra banda, la tendència observada a través de l'evolució espanyola del recurs contenciós administratiu denota una línia d'obertura i, en aquest sentit, per exemple, la sentència del Tribunal Suprem de 5 de juliol de 1972 ens indica que «*en definitiva, la jurisprudencia, aun moviéndose con propósito de prudencia, no ha podido sustraerse a la tendencia de guiar este problema de la legitimación activa con criterio más bien amplio y progresivo que restrictivo, vinién-*

do proclamando con reiteración que el concepto de "interés directo" no consiente una interpretación angosta».

El marge d'actuació jurisprudencial era, en canvi, inferior en matèria de recursos només administratius. L'article 113.1 de la llei de procediment administratiu, de 17 de juliol de 1958, legitima simplement «a los titulares de un derecho subjetivo o de un interés directo, personal y legítimo, en el asunto», en referir-se als recursos d'alçada i de reposició prèvia a la via del contenciós administratiu.

Però, si passem al camp de la jurisdicció ordinària, retrobarem alguna altra presa de posició prou oberta de la jurisprudència. Concretament la sentència del Tribunal Suprem, de 8 de juny de 1972, indica com «en numerosas ocasiones, en orden jurídico legitima como partes procesales a sujetos o entidades que, sin ser titulares de la relación jurídica discutida, no actúan haciendo en nombre del interesado titular, sino en nombre propio, aunque haciendo valer o soportando obligaciones indudablemente ajenas; son éstos los supuestos que la técnica denomina de substitución procesal, por vía de cuyo instituto se consideran legitimados para actuar en el proceso a personas que, sin ser titulares de la relación jurídica litigiosa, pueden, no obstante, en nombre propio —y no en nombre ajeno, como el representante— realizar válidamente actos procesales de embargo». El cas es referia, és veritat, a una actuació d'un Col·legi Professional, però crec que el concepte genèric de substitució processal, tan clarament indicat en la sentència, posa de relleu un plantejament certament interessant per a nosaltres.

Però hi ha encara un altre aspecte que cal tenir present. El T.C., en definitiva, en lligar l'exclusivitat estatal amb la competència també estatal en matèria de procediment, està afirmant indirectament que els vehicles legals per a establir situacions de substitució processal són precisament les normes que regulen aquell procediment. Res més lluny de la realitat; els casos típics de substitució, començant per l'article 1.111 del Codi civil («los acreedores, después de haber perseguido los bienes de que esté en posesión el deudor, para realizar cuanto se les deba, podrán ejercitar todos los derechos y acciones de éste con el mismo fin...»), són precisament en aquest Codi o simplement en lleis ordinàries de rang inferior, com succeeix a l'article 42 de la llei d'ús i circulació de vehicles de motor, de 24 de desembre de 1962, en benefici del perjudicat, que té acció contra l'assegurador.

Alshores, com a màxim, podríem parlar de reserva de llei i, ja en aquest punt, és prou clar que l'article 4.1 de la llei de normalització lingüística de Catalunya compleix aquest requisit, en el benentès que no hi ha cap fonament per a establir diferències entre una llei ordinària estatal i una llei autonòmica.

d) *De lege ferenda*

Diríem, doncs, a tall de conclusió, que, si efectivament, en una interpretació estricta, novament només literalista i, per tant, restrictiva, dels textos legals, la tesi negativa del T.C. és comprensible, existeixen elements de judici suficients, constitucionals (article 24), estatutaris (article 3.3), àdhuc jurisprudencials, per a intentar, almenys en matèria d'accions judicials, una posició més oberta.

Situats, però, en la tesi actual del T.C., quina és la possible actitud a aplicar *de lege ferenda*? Crec que no hi ha més remei que acudir a la modificació dels textos de la llei catalana de normalització, a fi d'introduir correctament en les seves previsions el cas debatut. És a dir, si es vol activar l'actuació normalitzadora en el sentit pretès per l'impugnat article 4.1 de la llei de normalització lingüística a Catalunya, cal promoure, a través del procediment previst a l'article 34.2 de l'Estatut, una proposició de llei a la Mesa del Congrés dels Diputats que legítimi la Generalitat en el sentit que pretenia el text impugnat.

2. *La distorsió del procés interpretatiu de les lleis del Parlament*

a) *L'exageració del concepte d'interpretació*

Com he dit i és sabut, el govern de l'Estat va impugnar l'article 6.1 de la llei de normalització en aquell incís concret en què, prevista la publicació al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* també d'una versió castellana de les lleis del Parlament, dóna prevalença al text original redactat en català. El plantejament del precepte sembla obvi, si tenim en compte només el procés català d'elaboració normativa, que es fa tot en la llengua pròpia del territori, la qual, com resulta de l'article 5.1 de la mateixa llei de normalització (no impugnat), és la llengua pròpia del Parlament; però el fet és que el precepte fou objecte de recurs i que el recurs de l'Estat ha estat estimat pel T.C. Ara bé, per a un degut enfocament de la qüestió, cal distingir clarament dos aspectes: un, el fet que una norma del Parlament de Catalunya estableixi (almenys a primera vista) criteris d'interpretació legislativa, recurs a part; dos, les raons que dóna al T.C. per declarar la inconstitucionalitat del precepte.

En el primer aspecte apuntat, és evident que l'article 6.1 de la llei de normalització, en afirmar que «en cas d'interpretació dubtosa (entre el text català d'una llei del Parlament i la seva traducció al castellà) el text català serà l'autèntic», dóna la sensació, a través de la seva literalitat, d'estar oferint realment una regla hermenèutica i, per tant, d'entrar en una matèria reservada exclusivament a l'Estat. L'article 149.1.8 de la Constitució, en

efecte, fa afirmació de la competència exclusiva d'aquest, «*en todo caso*», en matèria d'aplicació de les normes jurídiques i, com diu la sentència, el concepte d'aplicació d'una norma abasta també tot allò que fa referència a la seva interpretació, que és un pas previ per a aquella: «*corresponde al Estado en exclusiva establecer las reglas sobre la "aplicación" de las normas jurídicas, lo que comprende, por el propio significado del vocablo y por la interpretación sistemática del mismo, en relación con el capítulo II del Título Preliminar del Código Civil, las reglas sobre la "interpretación" de las normas*».

Aleshores, hom no encerta a entendre per quina raó va incloure's un precepte com el descrit en el text de la llei, vull dir amb una redacció que usava expressament el concepte d'interpretació. En realitat, en matèria de publicació de normes, n'hi havia prou d'atenir-se als plantejaments estrictes de l'Estatut, que, al seu article 33.2, després d'afirmar que «les lleis de Catalunya seran promulgades, en nom del Rei, pel President de la Generalitat», preveu tot seguit la seva publicació al *Boletín Oficial del Estado*, a través d'una redacció que el precepte qualifica d'oficial al seu incís final i que farà la mateixa Generalitat, tot afegint aquell immediatament que «a efectes de llur entrada en vigor regirà la data de llur publicació al Diari Oficial de la Generalitat», en una clara indicació del caràcter autònom i, per tant, autèntic del text català.

És a dir, en una línia de major coherència amb l'afirmació que acabava de fer la mateixa llei de normalització lingüística al seu article 5.1, en el sentit acabat d'indicar que el català és la llengua pròpia de la Generalitat, evidentment entesa aquesta com a integrada pel Parlament, el President i el Govern, segons que resulta de l'article 29.1 de l'Estatut, era suficient la simple previsió de la publicació de les lleis al DOG, naturalment en català, per bé que, en el fons, atès el text estatutari, ni tan sols aquesta previsió era necessària. Aleshores, és de difícil comprensió que la llei, en una actitud de bilingüisme innecessari, preveïés preceptivament la doble publicació al DOG i que, per escriure es parlés expressament i, a parer meu, de manera inexacta, d'interpretació dubtosa.

Segurament, el text objecte de recurs volia simplement dir allò que diu al final, és a dir, que el text autèntic és el text català, car aquesta és la llengua que, com a pròpia del Parlament, s'haurà emprat en tota la tramitació i, per tant, en el text votat, i que la seva versió castellana és un text secundari, amb abast merament informatiu, redactat sota la responsabilitat només de la Mesa del Parlament, amb posterioritat. El text original, doncs, és el primer, com deia, en la seva contesta al recurs de l'Estat, l'escrit presentat pel Parlament de Catalunya. Però succeeix que la literalitat del text de l'article 6.1, en l'incís objecte de recurs, el presenta com un precepte interpretatiu, en parlar, com s'ha dit fa un instant, d'interpretació dubtosa.

Aquesta literalitat és precisament la base de l'argumentació desenvolupada pel T.C., que situa la qüestió debatuda en l'àmbit estricte de la interpre-

ció de les normes, amb el corresponent interrogant de la seva constitucionalitat. Hom podria preguntar-se, però, si era massa important l'esforç intel·lectual que es demanava a aquesta tan alta instància jurisdiccional per arribar a la conclusió que, en realitat, d'allò que es tractava era només de resoldre l'eventual problemàtica que podria derivar-se d'una traducció incorrecta del text català original.

Insistiré en el fet que la redacció de l'article, fins i tot en parlar de versió castellana i no simplement de traducció de la llei, pot haver contribuït al plantejament jurisdiccional. Però no és menys cert que hom podia esperar una major rigorositat dialèctica, que hauria col·locat el raonament del T.C. a un nivell suficient per a un plantejament molt més tècnic, i més quan, com veurem, el tribunal distingeix després entre hipòtesis de disparitat entre dos textos (que és l'únic problema que planteja l'article 6.1) i confusió en la redacció d'un d'ells, que és l'únic cas d'interpretació normativa certament admissible.

b) Novament el dret d'allegar ignorància de la llengua territorial

Ara bé, entrant ja en l'examen del segon dels dos aspectes apuntats en començar, per paradoxal que sembli, el fet és que el T.C. no ataca pròpiament el precepte sobre aquesta base. Després de recollir aquella consideració de l'escrit del Parlament, en el sentit que tota la tramitació de la llei s'haurà dut en català, apunta immediatament: *«digamos que sí puede en cambio este inciso (el recorregut de l'article 6.1) infringir la seguridad jurídica y los derechos a la tutela judicial efectiva de los ciudadanos que; sin tener el deber de conocerla, pueden alegar el desconocimiento de una de las lenguas oficiales»*, evidentment, el català. El text transcrit, que, a més, cita l'article 9.3 i l'article 24.1 de la Constitució, en allò que fa referències a aquelles seguretats i tutela, respectivament, situa evidentment la qüestió en una línia argumental totalment discutible.

Diguem, a més, que aquest enfocament últimament citat es posa novament de manifest en el fonament jurídic de la mateixa sentència de 26 de juny de 1986 sobre la llei catalana, quan intenta d'establir el significat dels mots «interpretació dubtosa» de l'article 6.1. Aleshores, el T.C. analitza dues probabilitats ja apuntades fa un moment:

a) El de duplictat entre els dos textos, que, des del meu punt de vista, no és un veritable problema d'interpretació, sinó com he dit, de fidelitat de la traducció a l'original.

b) El d'obscuritat en qualsevol d'ells.

Doncs bé, en aquest segon cas, la sentència s'inclina per un criteri d'interpretació harmònica, en indicar que, *«de presentarse en el texto castella-*

no, igualment autèntic, un pasaje dudoso, al texto catalán, está llamado a desempeñar un papel relevante a la hora de interpretarlo, como también habrá de suceder en la hipótesis inversa». Evidentment, en el T.C. actua sobre la base d'una equiparació textual, és a dir, d'igualtat en la seva autenticitat, que, en el nostre cas, és simplement, com he dit, la negació de la realitat i, per tant, la conseqüència d'una dialèctica simplement ideològica.

És a dir, si, per citar un exemple, en un cas teòric de tractat internacional entre dos Estats, amb dos textos originals, redactats cada un en la llengua de cada país, la idea del T.C. és correcta, car es produeix l'enfrontament de dos textos d'igual categoria, en el nostre cas no succeeix res de tot això, car estem treballant amb un text original, votat pel Parlament, i una traducció feta per via reglamentària. Però jo no tinc cap inconvenient a prescindir d'aquest aspecte, naturalment només a efectes de raonament, per a fixar-me solament en la raó de fons que dona el T.C. per a rebutjar, també en la primera possibilitat indicada fa un moment sota la lletra a) (la disparitat de textos) la prevalença del text català: «esta interpretación, que supone una primacía, en último término, del texto catalán, no resultaría aceptable dentro de los parámetros constitucionales, por lo que hemos dicho acerca de la seguridad jurídica con respecto a quienes, sin tener el deber de conocerla, puedan alegar el desconocimiento de la lengua considerada aquí prioritaria». En definitiva, l'argumentació del T.C. es basa en dos grans pilars:

1. L'atribució, en contra de la realitat, de caràcter autèntic a la traducció castellana, posició que incorre en l'error que detecta el vot particular formulat en la mateixa sentència, en indicar que «la existencia de una versión oficial castellana de las leyes aprobadas por el Parlamento de Cataluña, no convierte en legisladores a los traductores que la Generalidad utilice para llevarla a cabo».

2. El pretès dret dels ciutadans a al·legar ignorància d'un text oficial redactat en català, dret que, per a una major incomprensió dialèctica, s'enuncia, indirectament, si voleu, sota pretext de protecció a la seguretat jurídica.

Deixem de banda la incongruència democràtica implícita en aquella equiparació textual i recordem, en relació amb aquest dret d'ignorància, allò que ja he dit més amunt. Es tracta d'un dret inexistent en la Constitució de 1978 (com he dit, no en la del 1931) i en els Estatuts, la fonamentació del qual no resisteix un examen estrictament jurídic del concepte d'oficialitat. Però tot això ja ha estat dit abans i, com hem vist, el T.C. no sent la més petita incomoditat a equiparar el silenci legal de 1978 i de 1979 (Constitució i Estatut de Catalunya) amb aquella posició negativa envers les llengües territorials.

c) La referència a l'article 3 del Codi civil

Resta l'allusió feta per la sentència a l'article 3 del Codi civil, comprès en el seu Títol Preliminar, i als diferents elements interpretatius que s'hi enuncien. El que succeeix és que l'allusió al precepte tindria senti si estiguéssim certament davant d'un problema d'interpretació del text original d'una norma, i aquest, com hem vist, malgrat la literalitat del precepte, no és el problema real que planteja l'article 6.1 de la llei catalana de normalització.

Aquest article fa referència a un sistema de publicació normativa complex, integrat per una versió original, la catalana, i una traducció d'aquesta al castellà i simplement s'ocupa d'establir, evidentment sense gaire encert en la redacció, quin és el text a tenir en compte, si la traducció és discrepant, car aquest és l'únic problema que és podrà presentar. És a dir, atès que el *modus operandi* consisteix en la traducció al castellà d'un text català i no viceversa, per definició, mai no podrà parlar-se d'una discrepància que prengui com a base el text de la traducció. Acudir aleshores a la tècnica de l'article 3 del Codi civil pressuposa donar a aquesta traducció l'abast d'un text original, i això és rigorosament incert.

La consideració final, però, ha de retornar-nos en certa manera al començament, a fi de fer palesa altra vegada la importància que ha tingut el doble error d'incloure el precepte en la llei de normalització i de redactar-lo malament. És a dir, si hom estimava convenient aquesta inclusió, era exigible una més acurada redacció del text. La redacció actual ha permès al T.C. d'arribar, de fet, a una distorsió del normal procés d'interpretació de les lleis del Parlament, que, atesa la composició majoritàriament castellanoparlant dels Tribunals i dels Jutjats, consagrarà la preeminència, fins i tot a Catalunya, del text castellà, malgrat que aquest no sigui el votat per l'Assemblea.

A partir d'aquí, novament *de lege ferenda*, crec que s'imposa la derogació de l'article i, simplement, l'aplicació d'allò que disposa l'Estatut. Sobre aquesta base, l'eventual publicació en castellà al *Diario Oficial de la Generalitat de Catalunya* perdria tot el seu suport normatiu, circumstància que hom podria encara subratllar, tot posant de manifest en la seva publicació el seu abast simplement informatiu.